

Björkbacka, Penttinen, Kurki

24.2.2021

Eduskunnan työ- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntöne 17.2.2021
Kuulemistilaisuutenne 25.2.2021

VNS 3/2020 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa

Lausunnon keskeiset viestit

- Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK (PSKJ) ovat tyytyväisiä, että hallitusohjelmassa kestävän kehityksen Agenda2030 tavoitteiden saavuttaminen on läpileikkaavana teemana. Tavoitteet saavutetaan parhaiten, kun toimet suunnitellaan ja toteutetaan pitkäjänteisesti yli hallituskausien yhdessä kansalaisyhteiskunnan kanssa.
- Vaikka kestävän kehityksen toimissa on etupäässä edistytty, niitä on nopeutettava ja laajennettava.
- PSKJ:n mielestä hallituksen tulee huolehtia samapalkkaisuusohjelman tehokkaasta toteuttamisesta, tukea EU:n palkkatasa-arvodirektiiviä ja varmistaa konkreettiset toimenpiteet palkka-avoimuuden ja palkkatietämyksen parantamiseksi, jotta palkkaerot tosiasiassa kaventuvat.
- PSKJ korostaa, että työpaikkojen laadulla on vaikutusta myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Monilla naisvaltaisilla aloilla työ koetaan henkisesti sekä fyysisesti raskaaksi. Lisäksi covid-pandemia on iskenyt vahvasti naisvaltaisiin töihin palvelu-, hoito-, ja hoiva-alalla, joissa työ edellyttää jatkuvaa kontaktia toisiin ihmisiin.
- Julkisen talouden suunnitelmia ja talousarvioita päätettäessä kestävän kehityksen toimet ja seuranta olisi laajennettava kattamaan ekologisen kestävyysyden lisäksi myös sosiaalinen kestävyys.
- PSKJ:n mielestä työelämän oikeuksien suojaaminen ja turvallisen työympäristön takaaminen kaikille työntekijöille on hallituksen ja työmarkkinatoimijoiden yhteinen tehtävä. Asiaa voidaan edistää erityisesti lainsäädännöllä. Esim. työnlainsäädäntöä on muutettava niin, että

24.2.2021

alustatyöntekijät tulkitaan yksiselitteisesti työntekijöiksi ja Suomeen ja Euroopan Unioniin säädetään kunnianhimoinen, ihmisoikeuksia vahvistava yritys vastuulaki.

- PSKJ:n mielestä jatkuvalla oppimisella varmistetaan parhaiten säälliset työpaikat ja kestävä talouskasvu.
- PSKJ pitää erittäin tärkeänä sitä, että työntekijöiden oikeudenmukainen siirtymän mahdollistamat toimet rahoitetaan riittävästi ja tasapainoisesti energiasektorin ja energiantensiivisen teollisuuden toimijoiden kesken.

Yleistä

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK (PSKJ) tukevat Suomen hallituksen toimia kestävän kehityksen globaalin toimintaohjelman Agenda2030 tavoitteiden saavuttamisessa ja kannattavat selonteon peruslähtökohtia. Kaikilla toimenpiteillä on tavoiteltava köyhyyden poistamista sekä sellaista kestävää kehitystä, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon.

Myös hallinnon resurssien ja työn integroimisen parantaminen on kiireellinen tehtävä hallitukselle, sillä ne vaikuttavat osaltaan siihen, miten Agenda2030 toimenpiteet lopulta toteutuvat. Kansallisen kestävän kehityksen politiikan kokonaisarviointissa (Polku 2030) todettiin, että kestävä kehitys ei ole riittävästi integroitu koko hallinnon toimintaan ja johtamisjärjestelmiin. Työ on valtionhallinnossa myös heikosti resursoitu.

PSKJ on tyytyväinen, että hallitusohjelmassa kestävän kehityksen Agenda2030 tavoitteiden saavuttaminen on läpileikkaavana teemana. Tavoitteet saavutetaan parhaiten, kun toimet suunnitellaan ja toteutetaan pitkäjänteisesti yli hallituskausien yhdessä kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Esimerkiksi suomalainen ammattiyhdistysliike tekee työtä sukupuolten välisen palkkatasa-arvon ja nuorten opiskelu- ja työmahdollisuuksien parantamiseksi sekä säällisen työn edistämiseksi niin Suomessa kuin kehitysyhteistyöhankkeissa Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskus SASK:n kautta. Kolmikantainen valmistelutyö ja yhteistoiminta ovat toimintatapa, jolla myötävaikutetaan suuriin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

Hallitus on määritellyt seitsemän strategista kokonaisuutta, joiden lisäksi hallitusohjelmassa on talouspolitiikkaa käsittelevä ”Kestävän talouden Suomi” - osio. Se määrittelee hallituksen talouspolitiikan tavoitteet ja keskeiset sisällöt. PSKJ edellyttää, että erityisesti taloutta ja työelämää koskeviin toimenpiteisiin sisältyy konkreettiset sosiaalisen oikeudenmukaisuuden (kansalaiset) ja oikeudenmukaisen siirtymän (työntekijät) polut (verotus, osaaminen, työllisyys).

24.2.2021

Tavoite 5. Sukupuolten välinen tasa-arvo

Työelämässä naisten ja miesten välinen epätasa-arvo näyttäytyy suurena, esimerkiksi palkkaero ei kapene toivottua vauhtia eivätkä naiset pysty vaikuttamaan työhönsä yhtä hyvin kuin miehet. Kehitys on huolestuttavaa, sillä naisten ja miesten välinen palkkaero on nyt suurempi kuin EU-maissa keskimäärin. Yksi syy tähän kehitykseen on edelleen koulutuksen voimakas segregatio, johon tulee pureutua riittävin toimenpitein.

PSKJ:n mielestä hallituksen tulee huolehtia samapalkkaisuusohjelman tehokkaasta toteuttamisesta, antaa tuki EU:n palkkatasa-arvodirektiiville ja varmistaa konkreettiset toimenpiteet muun muassa palkkatietämyksen parantamiseksi, jotta palkkaerot tosiasiassa kaventuvat.

Palkka-avoimuutta on edistettävä lainsäädännöllä. Vain tiedonsaantia lisäämällä on mahdollisuus käytännössä puuttua riittävällä tavalla palkkasyrjintään ja työpaikalla esiintyviin sukupuolten välisiin perusteettomiin palkkaeroihin. Palkka-avoimuuden tarkoituksena ei ole palkkojen tasapäistäminen, vaan sukupuolten välisten perusteettomien palkkaerojen poistaminen.

Raskaus- ja perhevapaasyrjintä on työelämässä valitettavan yleinen ilmiö. Se vaikuttaa kielteisesti työuriin, työsuhteiden laatuun ja ansiokehitykseen. Lainsäädännöllä on varmistettava, että raskaus ja perhevapaat eivät vaikuta määräraikaisen työsuhteen jatkumiseen. Perhevapaalta palaavien työsuhdeturvaa on parannettava.

Työelämässä esiintyvään, erityisesti naisiin kohdistuvaan seksuaaliseen häirintään sekä henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan on saatava nollatoleranssi. Tältäkin osin tarvitaan lainsäädäntömuutoksia.

Perhevapaiden kehittämisessä tärkeimpänä ovat toimet, joilla lisätään tasa-arvoa ja joustavuutta. Nykyiset sairausvakuutuslain säännökset vanhempainpäivärahaajärjestelmästä ovat suhteellisen joustavia. Sen sijaan työsopimuslain säännökset rajoittavat työsuhteessa olevien mahdollisuuksia perhevapaiden joustavaan käyttämiseen. Vapaaehtoisen osa-aikatyön mahdollisuuksia pikkulapsivaiheessa on lisättävä, jotta joustavuus ja työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen parane.

PSKJ korostaa, että työpaikkojen laadulla on vaikutusta myös sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Tilastokeskuksen tutkimuksen tulokset osoittavat, että naiset työskentelevät keskimäärin heikompaissa työpaikoissa kuin miehet, eli työelämän segregatio ulottuu myös työelämän laatuun. Työelämää jatkuvasti kehittämällä kaikki palkansaajat voisivat jatkossa työskennellä vähintäänkin kohtuullisen laatutason töissä. Tämä vaatii kuitenkin sitä, että työpaikan ongelmakohdat tunnistetaan, niihin puututaan ja työyhteisöä kehitetään kokonaisuutena. Työpaikkojen laadun parantaminen helpottaisi erityisesti naisten asemaa työmarkkinoilla ja purkaisi segregatiota tältä osin.

24.2.2021

Tavoite 8. Ihmisarvoista työtä ja kestäväää talouskasvua

PSKJ pitää tärkeänä sitä, että hallitus on tehnyt väliaikaisia lainsäädäntömuutoksia lomauttamiseen, yhteistoimintamenettelyyn sekä lomautettujen ja yrittäjien työttömyysturvaoikeuteen liittyen valmistellen niitä yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Lisäksi myös työttömien työttömyysturvaan on tehty merkittäviä muutoksia v. 2020. Esim. työttömyysturvan enimmäisajan kulumisen pysäytettiin kokonaan työttömillä 1.7.–31.12.2020 sen lisäksi, että lomautuksiin ja yrittäjien työttömyysturvaoikeuteen tehtiin väliaikaisia lainsäädäntömuutoksia.

Hallitus on linjannut kestävyystiekartan ensimmäisestä vaiheesta kesäkuussa 2020, että sen tavoitteena on vakauttaa julkisen talouden velka suhteessa bkt:een vuosikymmenen loppuun mennessä. Toteutumista seurataan ja sitä päivitetään julkisen talouden suunnitelmasta ja valtion talousarvioesityksistä päätettäessä. Vuoden 2019 talousarvioesitystä tarkasteltiin ensimmäistä kertaa myös ekologisen kestäväen kehityksen näkökulmasta. Ilmiöpohjaista ja kestäväen kehityksen budjetointia kehitetään.

PSKJ:n mielestä olisi erittäin tärkeää, että pääministeri Marinin hallitus päättäisi huomioida jatkossa julkisen talouden suunnitelmista ja talousarvioita päätettäessä aina myös rahoitusvaikutukset sosiaalisesti kestäväää kehitystä edistäviin toimiin. On ensiarvoisen tärkeää, että niin poliittiset toimijat kuin kansalaisyhteiskunta voivat arvioida, onko Suomen esim. koulutus-, sosiaali-, työllisyys- ja tasa-arvotoimien rahoitus riittävä kestäväen kehityksen tavoitteiden toteuttamiseksi.

PSKJ:n mielestä jatkuvalla oppimisella varmistetaan parhaiten säälliset työpaikat ja kestävä talouskasvu. Selonteossa korostetaan aivan oikein, että hiilineutraaliin talouteen siirtyminen oikeudenmukaisella tavalla onnistuu panostamalla koulutukseen ja työvoimapaalveluihin ml. elinikäisen ohjauksen keinot ja työpaikalla tapahtuva työn kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen.

Koulutuspoliittisessa selonteossa on varsin kattavasti huomioitu lasten ja nuorten koulutus, mutta valitettavasti luonnoksessa on käsitelty erittäin ohuesti työikäisen väestön osaamisen kehittämistä. Jatkuvan oppimisen uudistushankkeessa on nostettu esille epäkohtia ja esitetään kehittämistoimia, jotka pitää viedä pikaisesti käytäntöön.

Jotta työntekijöiden osaamisen parantaminen toteutuisi myös työpaikoilla, on valtion kannustettava toimialoja ja yrityksiä. Yritysten on tärkeää suunnitella yhteistyössä ammattiliittojen ja työntekijöiden kanssa, miten esimerkiksi liiketoiminnan muuttaminen vähähiiliseksi vaikuttaa alan työpaikoihin ja osaamistarpeisiin sekä toimittava ennakoivasti, jotta irtisanomiset voidaan välttää, eikä uusista osajista synny pulaa. Näitä toimia edistämään on varattava rahaa valtion ja muiden julkisten toimijoiden budjeteista sekä luotava institutionaaliset puitteet, joissa myös palkansaajat voivat myötävaikuttaa oikeudenmukaiseen siirtymään.

24.2.2021

On myös tärkeää edistää paikallista työelämän ja koulutuksen välistä yhteistyötä ja lisätä mm. tutkimus-, kehitys- ja innovaatio- hankkeiden määrää, jotta koulutus saadaan vastaamaan työelämän tarpeisiin ja uudet innovaatiot hyödyksi kehittämistyössä. Tätä kautta tunnistetaan työvoiman tarpeet ja voidaan ohjata ihmisiä mm. uudelleen koulutettavaksi / oppisopimuskoulutettaviksi ammatteihin, joissa heillä on todellinen mahdollisuus työllistyä omalle kotipaikkakunnalleen.

PSKJ pitää erittäin tärkeänä sitä, että työntekijöiden oikeudenmukaisen siirtymän mahdollistamat toimet resurssoidaan riittävästi ja tasapainoisesti energiasektorin ja energiaintensiivisen teollisuuden toimijoiden kesken. Toisaalta esim. Kestävä kasvu -ohjelman vihreän elvytyksen investoinneista päätettäessä osa varoista on kohdennettava palkansaajien ja ammatinharjoittajien osaamisen vahvistamiseen ja heidän työllisyysmahdollisuuksiensa parantamiseen sekä kokonaan uusien osaajien kouluttamiseen. Pelkät laite- ja infrastruktuuri-investoinnit eivät riitä onnistuneeseen oikeudenmukaiseen siirtymään.

Suomen energia- ja ilmastosuunnitelmien osana pitäisi aina olla ilmastotoimien työllisyys- ja osaamistarpeisiin keskittyvä oikeudenmukaisen siirtymän osio. Oikeudenmukaisen siirtymän suunnitelmien tekeminen alueellisesti osana joko EAKR ja ESR-suunnitelmia tai EU:n elvytysuunnitelmia on sinällään tärkeää, mutta ei riittävää.

PSKJ pitää tärkeänä sitä, että Suomeen säädetään sitova, kansallinen yritys vastuulaki. Sen perustana pitää olla YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskeviin ohjaavat periaatteet ja OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeet vastuulliseen liiketoimintaan ja sen pitää koskea Kaikkia Suomessa/EU:ssa toimivia yrityksiä riippumatta niiden koosta, toimialasta, toimintaympäristöstä, omistussuhteista tai rakenteesta. Lain tulee kattaa kansainvälisesti tunnustetut ihmisoikeudet ml. Kansainvälisen työjärjestön julistuksessa työelämän peruseriaatteista ja -oikeuksista määritelty työntekijöiden oikeudet. Yrityksiä pitää velvoittaa OECD:n asiallisen huolellisuuden prosessi. Yritykset tulee velvoittaa kunnioittamaan ihmisoikeuksia omassa toiminnassaan (ml. tytäryhtiöt) ja niiden koko arvoketjussa sekä korjata tosiasialliset haitalliset ihmisoikeusvaikutukset, jotka ne ovat aiheuttaneet tai joiden aiheutumiseen ne ovat myötävaikuttaneet. Suomen on edistettävä samanaikaisesti kunnianhimoista sitovaa EU-tason yritys vastuulain säätämistä.

Työelämän oikeuksien suojaaminen turvallisen työympäristön takaaminen kaikille työntekijöille on hallituksen ja työmarkkinatoimijoiden yhteinen tehtävä. Asiaa voidaan edistää lainsäädännöllä. On tärkeää, että lyhyitä määräaikaistöitä, alitunteja ja nollatuntisopimuksilla työskentelevien työntekijöiden asemaa parannetaan. Lisäksi erityisen epävakaaassa asemassa olevien työntekijöiden asemaa voidaan parantaa muuttamalla työnlainsäädäntöä niin, että alustatyöntekijät tulkitaan yksiselitteisesti työntekijöiksi eikä itsellisiksi yrittäjiksi.

24.2.2021

Myös hankintalaki on muutettava niin, että se toteuttaa nykyistä paremmin julkisten toimijoiden yhteiskuntapoliittisia vastuita ja vahvistaa palveluiden ja rakennustöiden laatua. Erityisesti on vahvistettava sosiaalisten oikeuksien toteutumista niin, ettei työlainsäädäntöä ja työehtoja loukata julkisissa hankinnoissa.

Gloaalivastuun osalta PSKJ toteaa pelkästään, että työpaikkojen laadun ja yritystoiminnan vastuullisuuden edistämien ovat keskeisiä tavoitteita, joissa Suomen pitää onnistua. Tämä on mahdollista vain, kun valtio tekee yhteistyötä kansalaisjärjestöjen lisäksi ammattiyhdistysliikkeen ja työnantajajärjestöjen kanssa.

Lisätiedot:

Pia Björkbacka pia.bjorkbacka@sak.fi

Markus Penttinen markus.penttinen@akava.fi

Leila Kurki leila.kurki@sttk.fi